

Danijela Marjanić
Hrvatski državni arhiv
Marulićev trg 21
Zagreb

SPORAZUM O ARHIVIMA IZMEĐU REPUBLIKE AUSTRIJE I KRALJEVINE MAĐARSKE OD 28. SVIBNJA 1926.

UDK 930.25(436:439)](088.4)“1926“

UDK 930.25:341.24(436:439)“1926“

Pregledni rad

Rad donosi prijevod s njemačkog jezika Sporazuma o arhivima između Austrije i Mađarske iz 1926. (Übereinkommen zwischen der königlich ungarischen Regierung und der österreichischen Bundesregierung, betreffend die Archive) u kontekstu raspada Austro-Ugarske Monarhije nakon završetka Prvog svjetskog rata 1918., a u vezi s dogovorom o upravljanju arhivskim gradivom nastalim djelovanjem središnjih i zajedničkih (carskih i kraljevskih) ustanova Monarhije u razdoblju od 1526. do 1918. godine. Navedeni je sporazum predstavljao temelj za ustrojavanje stalne Mađarske arhivske delegacije u Beču (Ungarische Archivdelegation) pri Austrijskom državnom arhivu (Österreichisches Staatsarchiv).

***Ključne riječi:** Sporazum o arhivima od 26. svibnja 1926., Republika Austrija, Kraljevina Mađarska, Mađarska arhivska delegacija, patrimoine intellectuel, načelo provenijencije*

Pregovori između Republike Austrije i Kraljevine Mađarske 1920.-1926. i ustrojavanje Mađarske arhivske delegacije

Raspadom Austro-Ugarske Monarhije 1918., Republika Austrija našla se pred problemom predaje i uredenja načina upravljanja arhivskim gradivom nastalim djelovanjem bivše Monarhije. To su arhivsko gradivo pojedine države sljednice (između ostalog Češoslovačka, Jugoslavija, Mađarska, Poljska i Rumunjska.)¹ sma-

¹ Sporazum između Austrije i Češoslovačke potpisan je 18. svibnja 1920., Austrije i Jugoslavije 26. lipnja 1923., Austrije i Poljske 26. listopada 1932. i Austrije i Rumunjske 5. listopada 1921. Huguenin-Bergenat, Y. *Kulturgüter bei Staatensukzession: die internationalen Verträge Österreichs nach dem Zerfall der österreichisch-*

trale osnovnim preduvjetom u postupku rekonstrukcije vlastite nacionalne povijesti. Prve osnove za izradu rješenja opisanog problema ponudilo je potpisivanje mirovnog ugovora u Saint Germainu 10. rujna 1919. (čl. 93. i 194. do 196.)² u okviru Pariške mirovne konferencije između Saveznika i Središnjih sila. Na temelju gore navedenih odredbi, Austrija je pristupila pregovorima sa zainteresiranim državama pokušavajući razriješiti posebnosti svakog pojedinog konkretnog zahtjeva.³ Pregovori s Kraljevinom Mađarskom razlikovali su se u dvije točke od pregovora s ostalim državama sljednicama: s jedne su strane Kraljevina Ugarska i Austrijsko Carstvo od Nagodbe 1867.⁴ bili ravnopravni i u državnim poslovima samostalni dijelovi Austro-Ugarske Monarhije (osim vanjskih poslova, vojske i financija jer su ta područja bila pod zajedničkim upravljanjem),⁵ što je kao posljedicu imalo to da je Mađarska prilikom raspada Austro-Ugarske Monarhije već bila u posjedu velikog dijela arhivskog gradiva koje se odnosilo na upravu do kraja 1918. godine isključivo mađarskog dijela bivše Monarhije. S druge je strane Mađarska pripadala gubitničkim državama u Prvom svjetskom ratu i nije mogla računati na istu količinu podrške od strane Saveznika kao ostale države sljednice. Osim toga, pregovorima s Austrijom pristupila je tek nakon potpisivanja mirovnog ugovora u St. Germainu, koji je svojim odredbama o kulturnom dobru obvezivao i Republiku Austriju.⁶ Mađarsko poslanstvo stiglo je u Pariz 7. siječnja 1920. i svoje je zahtjeve prema Austriji, budući da nije bila potpisnik Ugovora u St. Germainu,⁷ postavila u okviru pregovora u Trianonu (potpisan 4. lipnja 1920.).⁸

Polazište za pregovore o podjeli arhivskog gradiva Austro-Ugarske Monarhije između Austrije i Mađarske trebali su predstavljati mađarski zahtjevi u vezi s

ungarischen Monarchie im Spiegel des aktuellen Völkerrechts. Berlin; New York : Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 2010. Str. 130-141, 144-149, 150-157, 159-162, 164, 177.

URL: <https://books.google.hr/books?id=gAP-WVFEQx0C&printsec=frontcover&dq=inauthor:%22Yves+Huguenin-Bergenat%22&hl=hr&sa=X&ei=viUVVdeeL42saffLgMgD&ved=OCBsQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false> (27.03.2015.); Nagy, J. Arhivski ugovori I-III. *Vjesnik Kr. državnog arhiva u Zagrebu*, 1(1925), str. 1-16.; URL: http://nfo.arcanum.hu/vjesnik/a090929.htm?v=pdf&a=pdfdata&cid=AV_II_01_1925&pg=0&cl=hun (30.06.2015.); Sirotković, H. O nastanku, organizaciji, državnopravnim pitanjima i sukcesiji Države SHS. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 26(1993), str. 199-208. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&cid_clanak_jezik=76928 (27.03.2015.);

² Ugovor u Saint Germainu. Staatsvertrag von Saint-Germain-en-Laye vom 10. September 1919.

URL: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=sgb&datum=19200004&seite=00000995&zooom=2> (27.03.2015.); URL: http://de.wikisource.org/wiki/Staatsvertrag_von_Saint-Germain-en-Laye (27.03.2015.)

³ Huguenin-Bergenat, Y., nav. dj. Str. 166-190.

⁴ Austro-ugarska nagodba. Österreichisch-ungarischer Ausgleich.

URL: http://austria-forum.org/af/AEIOU/Ausgleich,_%C3%9Csterreichisch-ungarischer (27.03.2015.)

⁵ Zajednički poslovi Austrijske Monarhije. Gemeinsame Angelegenheiten der österreichischer Monarchie.

URL: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1867&page=430&size=45> (27.03.2015.)

⁶ Vidi bilješku 2.

⁷ Huguenin-Bergenat, Y., nav. dj. Str. 177.

⁸ Ugovor u Versaillesu. Versailler Vertrag.

URL: <http://www.versailler-vertrag.de/trianon/index.htm> (27.03.2015.)

gradivom zajedničkih austrougarskih carskih i kraljevskih nadležstava, isključujući gradivo Austrijskog Carstva odnosno Cislajtanije (*Cisleithanien*).⁹

Prvi učinak pregovora ostvaren je 26. veljače 1923. *Sporazumom o Gradišću (Burgenland/Westungarn)*.¹⁰ Mirovnim ugovorom u Trianonu, Gradišće je pripalo Austriji, a Mađarska se tim naknadnim sporazumom obavezala na neodgodivu predaju arhivskog gradiva i pripadajućih obavijesnih pomagala upravnih vlasti s teritorija Gradišća.¹¹ Konačno je rješenje postignuto tri godine poslije kada su Austrija i Mađarska u Badenu kod Beča potpisale *Sporazum o arhivima*, koji je predstavljao konačan dogovor u vezi s mađarskim zahtjevima o arhivskom gradivu pohranjenom u državnim arhivskim ustanovama Republike Austrije,¹² u skladu s člankom 177. Ugovora u Trianonu.¹³

Austrija se navedenim *Sporazumom* obavezala predati gradivo koje je prema načelu *patrimoine intellectuel*¹⁴ pripadalo Mađarskoj (točka I.),¹⁵ ali uz uzajamnu suglasnost o nedjeljivosti zatvorenih organskih cjelina i njihovu ostanku u Beču „kao zajedničkog kulturnog vlasništva“ (*kulturell-gemeinsames Eigentum*). Značenje *patrimoine intellectuel* danas djelomično odgovara nazivu „kulturno dobro“ (Kulturerbe/culture heritage) u smislu teritorijalne pripadnosti onomu području odnosno državi čije mu stanovništvu daje/pripisuje kulturnu vrijednost. Navedeno je načelo u smislu točke I. trebalo tako primijeniti na arhivsko gradivo nastalo djelovanjem središnjih¹⁶ i zajedničkih austrougarskih carskih i kraljevskih nadležstava.¹⁷ Predaja gradiva nastalog djelovanjem nadležstava Kraljevine Ugarske, čuvanih u austrijskim

⁹ Austro-ugarska nagodba. Österreichisch-ungarischer Ausgleich.

URL: http://austria-forum.org/af/AEIOU/Ausgleich_österreichisch-ungarischer (27.03.2015.)

¹⁰ U okviru Austro-Ugarske Monarhije Gradišće je pripadalo ugarskom dijelu (Zapadna Ugarska/*Westungarn*). URL: <http://www.burgenland.at/land-politik-verwaltung/land-geschichte/> (27.03.2015.)

¹¹ Huguenin-Bergenat, Y., nav. dj. Str. 166-190.

¹² Huguenin-Bergenat, Y., nav. dj. Str. 177-185.

¹³ Ugovor u Versaillesu. Versailler Vertrag.

URL: <http://www.versailer-vertrag.de/trianon/index.htm> (27.03.2015.)

¹⁴ *patrimoine intellectuel*.

URL : <http://www.linguee.de/franzoesisch-deutsch/uebersetzung/patrimoine+intellectuel.html>.

Opširnije u: Huguenin-Bergenat, Y., nav. dj. Str. 278.

¹⁵ Österreich verpflichtet sich, in Auslegung des Artikels 177. zur Erzielung einer allgemeinen Einigung über die zwischen Österreich und Ungarn schwebenden Fragen, Archivalien, die als ungarisches *patrimoine intellectuel* anzusehen sind, an Ungarn abzugeben. Hinsichtlich der Bestände, bei welchen nach dem von beiden Staaten anerkannten archivalischen Provenienzprinzip eine physische Teilung nicht möglich ist, wird bestimmt, dass diese ungeteilt und unveräußerlich in Wien verbleiben sollen, jedoch als *kulturell-gemeinsames Eigentum (patrimoine intellectuel)* beider Staaten anerkannt werden. Jedoch wird betont, dass sich diese Anerkennung lediglich auf die Archive und Registraturen der ehemals gemeinsamen Behörden vom Jahre 1526 bis zum 31. Oktober 1918 bezieht und durch die besondere Natur dieser Bestände gerechtfertigt ist. Sie kann daher kein Präjudiz für die Auseinandersetzung über das sonstige kulturelle Eigentum bilden. Vidi prijevod u nastavku teksta: točka I. *Sporazuma o arhivima* (izvorna signatura u Mađarskom državnom arhivu: Magyar Országos Levéltár (MOL). Egykorú nyomatvány, Y 4 1926-6.).

¹⁶ Arhivsko gradivo ustanova, čija se nadležnost 1526-1918. protezala i na Mađarsku. Opširnije u: Huguenin-Bergenat, Y., nav. dj. Str. 177-183.

¹⁷ U točki II. *Sporazuma o arhivima* (vidi prijevod u nastavku teksta) popisano je gradivo koje pripada isključivo Austriji.

državnim arhivima, bila je uređena točkom XIII., koja je propisivala primjenu načela provenijencije.¹⁸ Bila je riječ o gradivu koje je iz političkih razloga (npr. iz razdoblja 1848.-1849.) ili temeljem povremenih predmetnih izdvajanja iz organski nastalog fonda (npr. Ugarska dvorska kancelarija/*Ungarische Hofkanzlei* za razdoblje 1782.-1791.), bilo pohranjeno u državnim austrijskim arhivima. Tim je *Sporazumom* termin *patrimonine intellectuel* bio oslobođen uskog značenja teritorijalne povezanosti uz određeno područje odnosno državu¹⁹, te je potvrdio pravo postojanja kulturnog interesa pojedine države na arhivsko gradivo koje se nalazi izvan njezina državnog teritorija i čak omogućio institucionalizaciju utjecaja te druge države na obradu gradiva smatranog zajedničkim interesom. Tako je Mađarska, kako bi sudjelovala u upravljanju i obradi arhivskog gradiva te osigurala pomoć istraživačima mađarske povijesti u državnim austrijskim arhivima, *Sporazumom* dobila pravo slanja arhivskih djelatnika u Beč.²⁰

Sporazum je stupio na snagu 1. siječnja 1927.,²¹ a slijedom toga na isti je datum s radom započela i stalna Mađarska arhivska delegacija. Glavna zadaća mađarskih arhivista neposredno nakon potpisivanja *Sporazuma* bila je vraćanje arhivskog gradiva u Mađarsku, a zatim je bila postepeno proširena na obradu gradiva i izradu obavijesnih pomagala (najprije u Kućnom, dvorskom i državnom arhivu – *Hungarica*), sudjelovanje u kulturnom radu u smislu organizacije izložbi i objavljivanja izvora o mađarskoj političkoj, gospodarskoj i kulturnoj povijesti²² te pomaganje i podrška mađarskim korisnicima u istraživanju.²³ Sam *Sporazum* bio je pokušaj rješavanja pitanja restitucije arhiva u državama nastalima na području bivše Austro-Ugarske Monarhije, u ovom konkretnom slučaju na primjeru Republike Austrije i Kraljevine Mađarske, a njegove odredbe i danas omogućavaju rad Mađarske arhivske delegacije te zajednički nadzor mađarskih i austrijskih arhivista nad arhivskim gradivom nastalim djelovanjem Monarhije.²⁴ Činjenica je da je taj među-

¹⁸ Dr. Bailleu. Provenienzprinzip im Geheimen Staatsarchiv Berlin. *Blätter für deutsche Landesgeschichte. Korrespondenzblatt des Gesamtvereins der Deutschen Geschichts- und Altertumsvereine – Mittler*, 10-11(1902), str. 193-195. URL: http://periodika.digitale-sammlungen.de/bdlg/Blatt_bsb00000216,00000.html (27.03.2015.)

¹⁹ Huguenin-Bergemat, Y., nav. dj. Str. 278.

²⁰ Opširnije u: Huguenin-Bergemat, Y., nav. dj. Str. 185-190.

²¹ Huguenin-Bergemat, Y., nav. dj. Str. 177.

²² *Fontes historiae Hungaricae aevi recentioris/Quellen zur neuzeitlichen Geschichte Ungarns.*

URL: http://docupedia.de/zg/Ungarn_-_Zeitgeschichte_als_moderne_Revolutionsgeschichte (27.03.2015.)

²³ Preteče Mađarske arhivske delegacije bili su mađarski arhivisti koji su još sredinom 19. stoljeća radili u austrijskim/austrougarskim arhivima. Tako npr. Árpád Károlyi, nakon što je od 1877. u Beču radio kao arhivist, postaje i ravnatelj Kućnog, dvorskog i državnog arhiva 1909.-1913. (Haus-, Hof- und Staatsarchiv), a Lajos Thallóczy ravnatelj Arhiva Dvorske komore (*Hofkammerarchiv*) (1854.-1916.). Ress, I. Die Ungarische Archivdelegation in Wien als eine Institution zur Lösung von grenzüberschreitenden Archivproblemen. Versuch einer Bilanz. *Scrinium. Zeitschrift des Verbandes österreichischer Archivare*. 36-37(1987), str. 264-272; Lajos Thallóczy, der Historiker und Politiker. Sarajevo-Budapest : Dževad Juzbašić, Imre Ress, 2010.

URL: http://www.history.mta.hu/kiadvanyok/konyvsorozatok/egyeb/thalloczy_historiker_und_politiker.html (27.03.2015.); URL: <http://www.oesta.gv.at/site/4933/default.aspx> (27.03.2015.); URL: http://www.oesta.gv.at/site/cob_46365/currentpage_0/6645/default.aspx (27.03.2015.).

²⁴ Opširnije u: Nagy, J., nav. dj. Str. 1-16.

državni kompromis između mađarskog zahtjeva o podjeli vlasništva i austrijske ustrajnosti na nepodijeljenom vlasništvu nad gradivom smještenim u arhivima na njezinu državnom teritoriju preživio sva politička i ratna događanja nakon potpisivanja 1926. godine: i Anschluss (1938.) i Drugi svjetski rat (1941.-1945.) i komunističku vlast u Mađarskoj do njezina sloma 1989. godine, te bi u nekim svojim sastavnicama mogao poslužiti kao smjernica ili pomoć u rješavanju još uvijek aktualnih pitanja restitucije i sukcesije arhivskog gradiva koje se tiče Republike Hrvatske i to s obzirom na raspad i Austro-Ugarske Monarhije i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.²⁵

Sporazum o arhivima između Republike Austrije i Kraljevine Mađarske od 28. svibnja 1926²⁶

Mađarska kraljevska vlada, zastupana po njegovoj preuzvišenosti gospodinu Józsefu barunu Szterényiju,²⁷ njegovom carskom i kraljevskom apostolskom veličanstvu, stvarnom tajnom vijećniku, mađarskom kraljevskom ministru trgovine izvan službe,²⁸ i austrijska savezna vlada, zastupana po gospodinu dr. Viktoru Kienböcku,²⁹ saveznom ministru izvan službe, nacionalnom vijećniku, u namjeri održavanja i oblikovanja stoljetnih kulturnih veza između obje države, sporazumjele su se raspravu o arhivima i registraturama bivših zajedničkih carskih i kraljevskih austrougarskih vlasti prema čl. 177. mirovnog Ugovora u Trianonu riješiti na prijateljski način, a njihovi su se predstavnici nakon uzajamne provjere i potvrde sadržaja njihovih punomoći, dogovorili o sljedećem:

I.

Austrija se prema čl. 177. obvezuje na ostvarivanje općeg sporazuma u vezi s neriješanim pitanjima između Austrije i Mađarske, i to na način da će se arhivsko gradivo, koje se smatra mađarskim *patrimoine intellectuel* predati Mađarskoj. Što se tiče arhivskog gradiva u slučaju kojeg, na temelju od obje države priznatog načela provenijencije, fizička podjela nije moguća, ono će cjelovito i neotuđivo ostati u

²⁵ Prijedlog odluke o pokretanju postupka za sklapanje Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Austrijske savezne vlade o osnivanju Stalnog hrvatskog arhivskog izaslanstva u Beču. URL: https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//77_07.pdf (01.07.2015.); Zakon o potvrđivanju Ugovora o pitanjima sukcesije. Međunarodni ugovori 2/2004. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/medunarodni/> (01.07.2015.).

²⁶ Mađarski državni arhiv: Magyar Országos Levéltár (MOL). Egykorú nyomtatvány, Y 4 1926-6.

²⁷ Szterényi, József, političar (Lengyel-tóti, 5. studeni 1861. – Budimpešta, 6. veljača 1941.). Szterényi, József, báró, Stern. URL: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC14240/15306.htm> (27.03.2015.)

²⁸ Außer Dienst, kratica a. d.: oznaka za osobe zaposlene u javnoj i državnoj službi u značenju odlaska u mirovinu ili stavljanja na raspolaganje, odnosno povlačenja iz djelatne službe. URL: <http://www.duden.de/rechtschreibung/ausscheiden> (27.03.2015.); URL: http://de.wikipedia.org/wiki/Au%C3%9Fer_Dienst (27.03.2015.).

²⁹ Kienböck, Viktor, austrijski političar i odvjetnik (Beč, 18. siječanj 1873. – Beč, 23. studeni 1856.). Kienböck, Viktor. *Neue Deutsche Biographie*, Band 11. Berlin : Duncker & Humblot, 1977. Str. 583 f. URL: <http://www.deutsche-biographie.de/pnd129085804.html> (27.03.2015.).

Beču, priznato kao zajedničko kulturno vlasništvo obje države³⁰ (*patrimoine intellectuel*). Ističe se da se to stanje odnosi samo na arhive i registrature bivših zajedničkih nadležstava u razdoblju između 1526. i 31. listopada 1918. godine, što opravdava njihova osobita priroda. Ali upravo stoga ona ne može unaprijed pretpostavljati postizanje sporazuma o ostalom kulturnom vlasništvu.

II.

U tome se smislu sljedeće arhivistički zatvoreno arhivsko gradivo ne smatra zajedničkim kulturnim vlasništvom:

1. Austrijska riznica,
2. Arhiv carske kancelarije i carskog dvorskog vijeća,
3. Arhiv Glavne kancelarije Mainz,
4. arhivi središnjih i pokrajinskih nadležnosti kraljevina i pokrajina ranije zastupanih u Carevinskom vijeću ukoliko se njihova nadležnost nije protezala i na Mađarsku.

III.

Temeljem prije navedenih odredbi, mađarska kraljevska vlada dodijelit će navedenim arhivskim ustanovama, uz ranije pribavljenu suglasnost austrijske savezne vlade, potreban broj službeno opravdanih mađarskih djelatnika na mađarski trošak, čiji bi broj u Kućnom, dvorskom i državnom arhivu i Arhivu dvorske komore trebao činiti trećinu predviđenog broja austrijskih djelatnika, a u Ratnom arhivu bez izričitog odobrenja austrijske savezne vlade ne bi trebao prijeći broj od šest djelatnika. Taj broj ne obuhvaća pomoćno osoblje koje bi se zaposlilo u sporazumu s Ravnateljstvom Ratnog arhiva. Imena delegata potrebno je pravovremeno dostaviti austrijskoj saveznoj vladi radi njezine suglasnosti.

IV.

Kao mogući djelatnici za službu mađarskog kraljevskog arhivskog delegata u Kućnom, dvorskom i državnom te Arhivu dvorske komore, mogu se prijaviti samo bivši zaposlenici carske i kraljevske zajedničke arhivske službe ili djelatnici koji su obavili dvogodišnju službu u mađarskom kraljevskom zemaljskom arhivu ili arhivu mađarskog nacionalnog muzeja u Budimpešti. Za službu u Ratnom arhivu moraju posjedovati odgovarajuće vojno ili povijesno obrazovanje. Konačan izbor mađarskog kraljevskog arhivskog delegata uslijedit će tek nakon provedenog jednogodišnjeg probnog rada u navedenim austrijskim arhivskim ustanovama, za koje su arhivski delegati i predviđeni, i samo uz uvjet odobrenja od strane austrijske arhivske uprave, koje se može uskratiti samo iz bitnih i argumentiranih razloga.

³⁰ *Kulturell-gemeinsames Eigentum*. Magyar Országos Levéltár (MOL). Egykorú nyomtatvány, Y 4 1926-6.

V.

Mađarski kraljevski arhivski delegati predviđeni za rad u Kućnom, dvorskom i državnom arhivu, mogu službu obavljati na bivšim zajedničkim arhivskim fondovima i zbirkama koji su pohranjeni i u ostalim austrijskim državnim arhivima.

VI.

Konačno izabrani delegati nakon isteka probnog roka na temelju čl. IV. imat će u gore navedenim arhivskim ustanovama slobodan pristup arhivskomu gradivu proizišlom iz poslovnih procesa ustanova navedenih u čl. I. Pristupnicima za službu delegata pristup arhivskomu gradivu bit će dopušten samo uz pratnju austrijskog djelatnika ili već potvrđenog mađarskog kraljevskog arhivskog delegata.

Potvrđeni mađarski kraljevski arhivski delegati, kao i pristupnici za navedenu službu, obvezuju se na službu prisegom pred mađarskim kraljevskim veleposlanikom u Beču i austrijskom arhivskom upravom, i to u smislu da će arhivsko gradivo navedenih arhiva ostaviti u neokrnjenom i neoštećenom stanju, da arhivskomu gradivu navedenom u čl. II. neće pristupati bez odobrenja austrijskog arhivskog ravnateljstva, da će poštivati postojeće i buduće pravilnike o radu austrijskih arhivskih ustanova, ako su usklađeni s pravima mađarskih arhivskih delegata i koja su uređena odredbama ovog ugovora, osobito da niti jedan arhivski zapis neće bez znanja i suglasnosti odgovarajućeg arhivskog ravnateljstva udaljiti iz arhivske ustanove te će za svaki korištenjeni fond i zbirku zatražiti odgovarajuću potvrdu.

U slučaju opsežnijih kršenja obveza utvrđenih ovim Sporazumom od strane mađarskih delegata, mađarska kraljevska vlada ne može se pozvati na njihovu eksteritorijalnost. U takvim slučajevima austrijsko arhivsko ravnateljstvo može zatražiti trenutni opoziv dotičnih delegata ili pristupnika pri njima nadređenom nadležstvu bez redovnog postupka diplomatskim putem. U slučaju da povreda obveza traži trenutnu reakciju, može se eventualno oduzeti i slobodan pristup gradivu, a da navedeni postupak ne poprimi razinu diplomatskog incidenta. Austrijska arhivska uprava obvezna je o tome obavijestiti mađarskog kraljevskog veleposlanika u Beču i nadređenu ustanovu dotičnog delegata odnosno pristupnika te u najkraćem roku, uz suglasnost navedenih stranaka i uz odgovarajuće mjere opreza, poduzeti sve mjere kako bi se problem što prije riješio.

VII.

Učinci rada mađarskih kraljevskih djelatnika, koji podliježu čuvanju službene tajne, mogu se koristiti samo u službene svrhe. Uporaba rezultata za književni rad, ukoliko se oni odnose na arhivsko gradivo koje nije dostupno za znanstveno istraživanje, može se dopustiti samo uz suglasnost obje vlade. Austrijska savezna vlada trenutno važeću granicu dostupnosti korištenja neće mijenjati do 1930. godine. Nova granica dostupnosti utvrdit će se sporazumno s mađarskim kraljevskim službenim tijelima.

VIII.

Upravljanje arhivskim gradivom navedenim u čl. I. pripada nadležnosti austrijskih ravnateljstava arhivskih ustanova.

Promjene u arhivskom gradivu nadležstava navedenih u čl. I., temeljem predaje ili izmjenama u obradi i sređivanju, mogu se provesti samo uz suglasnost mađarskih kraljevskih službenih tijela, koja, uz uzajamnu suglasnost, mogu sudjelovati u tom radu, ali pod ravnateljstvom austrijske uprave. O svakom prirastu arhivskih fondova i zbirki zajedničkih svojstava, bez obzira na njihov oblik, moraju biti obaviještena mađarska kraljevska službena tijela.

IX.

Austrijska savezna vlada isto se tako obvezuje da neće pristupiti izlučivanju nijednog arhivskog fonda navedenog u čl. I., a da nije obavijestila mađarska kraljevska službena tijela. Ali ako nakon isteka roka od tri mjeseca nakon slanja obavijesti, odgovor mađarskih kraljevskih službenih tijela nije zaprimljen, pristupit će se izlučivanju. U slučaju prigovora, rok će radi dogovora, odnosno omogućavanja preuzimanja navedenih arhivskih fondova i zbirki od strane mađarske kraljevske vlade, biti produžen za daljnja tri mjeseca, računajući od dana primitka odgovora. Nakon isteka toga roka, moći će se pristupiti izlučivanju.

X.

Austrijska savezna vlada obvezuje se mađarskoj kraljevskoj vladi na njezin zahtjev i ukoliko to ne ometa tekuće poslove i znanstveno istraživanje austrijskih arhivskih ustanova, posuditi arhivsko gradivo iz čl. I. na određeno vrijeme i uz odgovarajuće osiguranje i zaštitu od gubitka i oštećivanja, ali i uz obvezu trenutnog povrata temeljem hitne potrebe. Troškove prijevoza (poštarine, pakiranja i neophodnog osiguranja) posuđenog gradiva snosi mađarska kraljevska vlada. U slučaju prijevoza za privatne korisnike, može se naplatiti za austrijske arhivske ustanove uvedena naknada za materijalne troškove. Arhivsko gradivo starije od 1867. godine, kao i povijesno bitno gradivo iz razdoblja od 1867. do 31. listopada 1918., posuđuju se u najvećoj količini od 3 omota, i to samo mađarskomu kraljevskomu zemaljskomu arhivu i mađarskomu kraljevskomu ratnomu arhivu u trajanju od najviše dva mjeseca. Slanje i vraćanje provodit će se preko diplomatskih glasnika.

XI.

Korištenje arhivskog gradiva navedenog u čl. I. od strane istraživača s mađarskim državljanstvom i njihovo znanstveno savjetovanje nadziru austrijska arhivska ravnateljstva uz suradnju mađarskih kraljevskih službenih tijela. Istraživači s mađarskim državljanstvom ravnopravni su s austrijskim državljanima po pitanju plaćanja naknada za materijalne troškove.

XII.

Mađarska kraljevska službena tijela ravnopravna su s djelatnicima austrijskih arhiva u odnosu na razne vrste naknada za materijalne troškove itd., te im je u arhivskim ustanovama, u kojima to uvjeti rada dopuštaju, omogućen besplatan rad u radnim prostorijama, ali ne za više od dvije ili tri osobe.

XIII.

Ako se na današnjem mađarskom teritoriju nalazi arhivsko gradivo koje bi temeljem načela provenijencije trebalo pripasti austrijskim arhivskim ustanovama, Mađarska se obvezuje da će to gradivo predati austrijskoj saveznoj vladi kako bi se ono objedinilo u odgovarajućim arhivima i registraturama.

Daljnja obrada tih fondova i zbirki uslijedila bi prema odredbama navedenim u čl. I-XII. Temeljem načela uzajamnosti i Austrija se obvezuje da će arhivsko gradivo pohranjeno u austrijskim državnim arhivima, a koje temeljem načela provenijencije pripada Mađarskoj, predati mađarskim arhivskim ustanovama.

XIV.

Austrijska savezna vlada obvezuje se da će i u slučajevima kada se gradivo tiče samo Mađarske, a koje je Mađarskoj potrebno za tekuće poslovanje, arhivske fondove i zbirke bivših zajedničkih carskih i kraljevskih nadležstava iz razdoblja između 1888. i 31. listopada 1918. godine predati na upravljanje Mađarskoj. Predat će se i gradivo iz razdoblja od 1868. do 1888., ako je nastalo temeljem istog poslovnog procesa kao i gradivo između 1888. i 1918. godine.

Ako se u raznim arhivskim ustanovama nalaze službeno izrađeni nacrti, primjerci, izvodi i prijepisi izvornika predviđenog za predaju, ti nacrti, primjerci, izvodi i prijepisi ostaju na mjestu njihove pohrane. U slučaju planova i ostale projektne dokumentacije, ukoliko su njihovi stvaratelji bila državna nadležstva koja svoje sjedište imaju na području današnje austrijske republike, a prije kraja listopada 1918. nisu bili obrađeni i sređeni, austrijskoj saveznoj vladi nadoknadit će se njihova sadašnja vrijednost, koja će se utvrditi zajedničkim sporazumom.

XV.

Detalniji opis i izrada zahtjeva za predaju određenog arhivskog gradiva prema čl. I. i XIV. (gradivo koje se smatra neospornim mađarskim kulturnim vlasništvom i gradivo potrebno za tekuće poslovanje mađarske države iz razdoblja između 1888. i 1918.), uslijedit će preko u čl. III. navedenih tijela temeljem pripadajućih evidencija.

XVI.

Predaju zahtjeva odnosno konačnu predaju gradiva provodi austrijska savezna vlada, koja se obvezuje da neće ometati navedeni postupak. O preuzetom gradivu

izrađuju se popisi od strane mađarske kraljevske vlade i to u dva primjerka. Jedan primjerak predaje se tijekom primopredaje austrijskoj arhivskoj ustanovi. Primo-predajni zapisnici izrađuju se u takvom obliku da se zapis predaje može bez ikakvih teškoća pronaći u osnovnim evidencijama arhivske ustanove koja predaje gradivo.

XVII.

Provjeru i prijevoz preuzetog gradiva obavlja mađarska kraljevska vlada.

XVIII.

Predaja se gradiva, nakon stupanja ovog Sporazuma na snagu, treba provesti bez odlaganja od strane austrijske savezne vlade. Pri tome se podrazumijeva da će zahtjevi biti tako oblikovani da ih austrijske vlasti mogu ispuniti bez ometanja redovitih odnosno tekućih poslova. U suprotnom slučaju, mađarska kraljevska vlada nadoknadit će austrijskoj saveznoj vladi trošak prekovremenog rada njezinih djelatnika i sl.

Temeljem službenog zahtjeva (uz oznaku pisarnice i urudžbeni broj i sl.) u odnosu na traženo arhivsko gradivo, austrijska savezna vlada jamči rješenje predmeta u okviru četiri tjedna od dobivanja zahtjeva. Ako se traženo gradivo ne nalazi u središnjim nego u podređenim nadležstvima, taj rok iznosi barem osam tjedana.

XIX.

Ako mađarska kraljevska vlada osobno ne zatraži upravne zapise potrebne za tekuće poslovanje preko svojih tijela, austrijska savezna vlada obvezuje se da će prema odredbama čl. XIV. gradivo predati diplomatskim putem pod određenim uvjetima. Temeljem službenog zahtjeva (uz oznaku pisarnice, urudžbeni broj i sl.) arhivsko gradivo bit će predano što prije i bez ikakve naknade i to od strane austrijske savezne vlade putem ureda austrijskog saveznog kancelara i ministarstva vanjskih poslova. U slučaju opsežnih istraživanja koja izlaze iz okvira ovih odredbi, mađarska kraljevska vlada obvezuje se na naknadu dodatnih troškova.

XX.

1. Za gradivo vojnih ustanova u pravilu vrijede ista načela kao i za gradivo ostalih državnih ustanova.
2. Navedeni pisani materijal obuhvaća i sve pomoćne evidencije vojne prirode, koje su služile za administrativno upravljanje i vojno pravosuđe te općenito u vojne svrhe, osobito operativne evidencije vojnih studija znanstvene i tehničke prirode, itd.
3. Gradivo svjetskog rata – od 1. srpnja 1914. – isključeno je od predaje.

XXI.

Mađarska kraljevska vlada obvezuje se na jamstvo uzajamnog poštivanju u odnosu na dogovorene odredbe i arhivsko gradivo, koje se nalazi ili bi se trebalo naći u njezinom posjedu. Kako bi se izbjegle daljnja odgađanja provođenja čl. III. točke c) nagodbe sklopljene u Budimpešti od 26. veljače 1923. pred mirovnim sudom, ova uzajamnost obuhvaća cijelo arhivsko gradivo koje bi moglo doći u obzir za predaju.

XXII.

Odredbe ovog Sporazuma nemaju snagu osporavanja obveza austrijske savezne vlade u odnosu na ostale državne ugovore i međunarodne sporazume.

XXIII.

U slučaju razlika u stavovima u odnosu na arhivsko gradivo izabrano na temelju navedenih odredbi i na njegovo upravljanje, vrijede odredbe ugovora između Austrije i Mađarske koji je sklopljen pred mirovnim sudom.

XXIV.

S ovim su sporazumom konačno riješeni svi zahtjevi Mađarske u odnosu na arhivsko gradivo.

Ovaj sporazum stupa na snagu 1. siječnja 1927.

Sporazum su potpisali i svojim pečatima zapečatili opunomoćenici temeljem suglasnosti obje vlade, te isti ne podliježe daljnjoj ratifikaciji.

Baden kod Beča, 28. svibnja 1926.

Szterényi m. p. (L.S.); Dr. Kienböck m. p. (L.S.)

Dopunski zapisnik

o predaji arhivskog gradiva registratura mađarskih kraljevskih ministarstava iz 1848. i 1849. (Arhiv Kossuth) i registrature Generalnog guvernera u Budimpešti 1849./1860. Austrijska savezna vlada priznaje ovo arhivsko gradivo kao neosporni dio *patrimoine intellectuel* Mađarske. U tom je smislu odobrila i predaju dijelova raznog arhivskog gradiva pohranjenog u Ratnom arhivu u Beču i Arhivu saveznog ministarstva za financije te je navedeni postupak djelomično i izvršen. Izražena je i spremnost (prilog točke 7. ovog sporazuma) na predaju zatvorenih i sredenih arhivskih fondova i zbirki Kućnog, dvorskog i državnog arhiva. Što se tiče tih arhivskih fondova i zbirki, čehoslovačka je vlada zatražila predaju arhivskog gradiva koje se tiče teritorija kojeg joj je odstupila Mađarska, ali austrijska savezna vlada odbila je taj zahtjev i ustrajala na primjeni odredbi Sporazuma u Pragu od 18.

svibnja 1920., Poglavlje 1., točka A, B i F, koje određuju daljnju pohranu u Kućnom, dvorskom i državnom arhivu u Beču. S obzirom na nejasnoće u odredbama Sporazuma u Pragu koje dopuštaju različita tumačenja i s obzirom na istovrsne odredbe Sporazuma u Rumunjskoj od 5. listopada 1921., čl. V., IX. i XIV., te isto tako s obzirom na opći sporazum potpisan između Austrije i Mađarske u Rimu 6. travnja 1922., koji je austrijska savezna vlada i ratificirala, možda će austrijska savezna vlada prema čl. 2. i 3. istog sporazuma, biti prisiljena pokrenuti pitanje odluke pred mirovnim sudom. Austrijska savezna vlada već je pokrenula postupak trenutne predaje kako bi se uklonile sve prepreke, i to najprije bez uključivanja mirovnog suda. Ipak, ona će i dalje nastaviti s tim nastojanjem. Ako sve to do trenutka stupanja na snagu ovog Sporazuma neće dovesti do cilja, austrijska će savezna vlada najkasnije četiri mjeseca nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma pokrenuti postupak pred mirovnim sudom kako bi otvoreno iznijela svoje stajalište o predaji tog arhivskog gradiva Mađarskoj. Ona je već sada to arhivsko gradivo proglasila vlasništvom Mađarske, a njegovo daljnje upravljanje u Kućnom, dvorskom i državnom arhivu smatra upravljanjem depozitom, o čemu će što prije izvijestiti uključene nacionalne države.

Temeljem toga potpisan je ovaj dopunski zapisnik, koji ima istu snagu i djelovanje kao i isti dan potpisani Sporazum, a potpisali su ga i zapečatili opunomoćenici obje vlade.

Baden kod Beča, 28. svibnja 1926.

Szterényi m. p. (L.S.); Dr. Kienböck m. p. (L.S.)

Isključivo u službene svrhe!

Sporazumu o arhivima i dopunskom zapisniku, potpisanima na današnji dan, priloženi su i dopunsko tumačenje i četiri sporazumno dogovorena dopunska priloga A, B, C, D, koji predstavljaju potpuni popis arhivskog gradiva koje bi Austrija prema čl. I. ovog Sporazuma trebala predati Mađarskoj.

Baden kod Beča, 28. svibnja 1926.

Szterényi m. p. (L.S.); Dr. Kienböck m. p. (L.S.)

Dopunsko tumačenje

Austrijska savezna vlada obvezuje se da bez suglasnosti mađarskih kraljevskih arhivskih delegata zapisnike Ministarskog vijeća Kabinetske kancelarije od 1867. godine neće davati na korištenje. Gradivo Kabinetske kancelarije, koje bi prema čl. XIV. trebalo biti predano Mađarskoj, ali koje mađarska kraljevska vlada

još nije zatražila, može se isto tako davati na korištenje samo uz suglasnost mađarskih arhivskih delegata. Navedeno se gradivo u predmetima arhivskih pregovora s trećim zemljama, pravno smatra predanim Mađarskoj.

Prilog Sporazumu o arhivima između Austrije i Mađarske od 28. svibnja 1926.

Popis arhivskih fondova i zbirki o čijoj je predaji između austrijske savezne i mađarske kraljevske vlade postignut sporazum uz načelno prihvaćeno tumačenje pojma „*patrimoine intellectuel*” od strane obje vlade.

I.

Kućni, dvorski i državni arhiv u Beču

1. Isprave nadbiskupa u Granu Johanna Beckenschlagera, u okviru njegovog djelovanja kao nadbiskupa.
2. Mađarske isprave koje ne potječu iz Arhiva riznice austrijskih vojvoda i koje se izričito ne odnose na područja koja je Mađarska odstupila temeljem Državnog ugovora u Trianonu. Dvije isprave iz 13. st. o vlastelinstvima vojvode Benedikta, i to isprava iz 1202. sa starim mađarskim državnim grbom i isprava iz 1221.
3. Mađarski zakoni iz 1351., 1384., 1435., 1486., i 1492.
4. Mađarske isprave iz Dvorske knjižnice, ukoliko potječu s teritorija današnje Mađarske.
5. Ukupno gradivo registrature Dvorskog satništva u Budimu.
6. Prepiska Metternich – palatin nadvojvoda Josef.
7. Ukupno gradivo registratura mađarskih kraljevskih ministarstava iz 1848. i 1849. (Arhiv Kossuth) i registratura Generalnog guvernera u Budimpešti između 1849. i 1860., s uputnicom na dopunske zapisnike.
8. Ostavština Daruváry i Pápay. Pojedini postupci predaje bit će sporazumno uređeni.
9. Ostavština Eszterházy–Szécsen.
10. Ostavština Gombos s izuzetkom zapisa koji su neophodni kao dopuna izvornog arhivskog fonda državnog arhiva.
11. Ostavština Izdenczy uz isto ograničenje kao pod točkom 10.
12. Spisi Széchenyi.
13. Odjel Mađarska: Osobni fond Nádasdy; zapisi u predmetu zavjere, koji su nastali djelovanjem sudova na današnjem mađarskom teritoriju; saborski spisi, koji su nastali djelovanjem kraljevskih mađarskih povjerenika, kao i svi ostali

zapisi nastali djelovanjem stvaratelja na mađarskom teritoriju u smislu točke 2.; interna prepiska između mađarskih zapovjednika, državnika i lokalnih vlasti, ukoliko je nastala na mađarskom teritoriju.

14. Odjel Mađarska: uz najveći mogući obzir u odnosu na s arhivističkog stajališta povezane nizove zapisa: saborski spisi istovrsni sa saborskim spisima Arhiva kabineta; spisi mađarske dvorske kancelarije; zapisi na mađarskom jeziku; uglavnom gradivo književne i povijesne vrijednosti.
15. Odjel Turska: interna prepiska između mađarskih zapovjednika u smislu točke 13. posljednjeg stavka.
16. Odjel Turska: zapisi na mađarskom jeziku iz razdoblja turskih ratova.
17. Arhiv kabineta: razno, mađarski saborski spisi.
18. Arhiv kabineta: spisi koji nisu predani mađarskomu zemaljskomu arhivu tijekom predaje gradiva.
19. Osobna knjižnica cara Franje I.: Hungarica.
20. Arhiv kabineta: odjel Secreta, nekoliko zapisa koji se odnose na Nagodbu iz razdoblja između 1865. i 1867. godine, čiji će se prijepisi predati austrijskoj arhivskoj upravi.
21. Primjerak mađarskog i erdeljskog podatkovnog zapisnika Političkog arhiva.
22. Noviji zapisi: zapisnik, mađarski saborski spisi i krunjenja, ukoliko čine zatvoreni arhivski fond.
23. Povjerljivi spisi Martinovics.
24. Prijepisi mađarskih isprava.
25. Razni mađarski pečati iz zbirke Smitmer.
26. Književni i knjižnični rukopisi o mađarskom državnom pravu i mađarskoj povijesti.
27. Arhivistički radovi Gévay.

II.

Arhiv dvorske komore

1. Arhivsko gradivo potpuno mađarske provenijencije.
2. Isprave mađarske provenijencije.
3. Spisi mađarske dvorske kancelarije, ako su kao takvi potvrđeni.
4. Službeni spisi mađarskog dvorskog tajnika Tiburciosa von Himmelreicha (*Minutae Pragenses*).

5. Zapisi o hajdučkom ustanku Bocskay početkom 17. stoljeća.
6. Inventari vlastelinstva Nádasdy.
7. Mađarski saborski spisi.
8. Mađarski rukopisi koji nisu nastali djelovanjem Dvorske komore u Beču.

III.

Državni arhiv unutarnjih poslova i pravosuđa

Arhivsko gradivo potpuno mađarske provenijencije.

IV.

Arhiv saveznog ministarstva za financije

Arhivsko gradivo potpuno mađarske provenijencije, uključujući spise mađarskog ministarstva financija 1848. i 1849.

V.

Ratni arhiv

- a) Odredbe općeg ugovora i kasnijih sporazuma odnose se i na buduće arhivsko gradivo koje će Ratni arhiv preuzimati iz bivših "zajedničkih" arhivskih fondova i zbirki, osobito na gradivo koje se odnosi na vojno odlikovanje Marije Terezije, uz uvjet rješenja pitanja prava vlasništva i s obzirom na gradivo koje se još uvijek nalazi u nadležnosti Vojnog ureda za likvidaciju (zapisi iz razdoblja od 1. siječnja 1915. do 31. prosinca 1919.).
- b) Kako bi se olakšalo ustrojavanje mađarskog ratnog arhiva, određuje se da se u slučajevima obveze predaje prijepisa (od strane Mađarske) – doslovni prijepisi moraju predati samo u slučajevima bitnih spisa, inače su dovoljni izvodi (regeste) s kratkom naznakom sadržaja.

A.

Od siječnja 1923. Ratni arhiv u Beču predat će mađarskoj državi temeljem arhivističke obrade sljedeće arhivsko gradivo:

1. Kazneni i istražni predmeti

Spisi Carske i kraljevske civilne i vojne guvernerske uprave u Mađarskoj, Policijska sekcija, 1849.-1851., 34-10³¹

³¹ U kurzivu brojevi omota i svezaka.

Spisi Carske i kraljevske civilne i vojne guvernerske uprave u Mađarskoj, Predsjedništvo, 1852.-1860., 20-35

Spisi politički osumnjičenih osoba i optuženika, 25

Spisi politički neosumnjivljenih osoba, 34

Časnički matični listovi mađarskog domobranstva i mađarskih dragovoljačkih odreda s kazalima 1848./1849., 6

Mađarski časopisi 1848./1849., 15

Razna kazala, 9

Spisi Carske i kraljevske civilne i vojne guvernerske uprave u Mađarskoj, Predsjedništvo, Povjerljivi spisi 1852.-1869., 44-17

Istražni predmeti, 15

Procesi, 9

Kazneni zapisnik Carskog i kraljevskog političkog zatvora, Novogradnja, 9

Purifikacijski spisi Vojnog središnjeg istražnog povjerenstva 1848./1849., 4

Spisi Carskog i kraljevskog vojnog političkog središnjeg povjerenstva *Budim* 1849., 1

Spisi Carskog i kraljevskog ratnog suda Pešta 1849.-1855., 21-8

Spisi Carskog i kraljevskog ratnog suda Pešta 1849.-1855., 23

Spisi Vojnog prijekog suda Nagykanizsa 1853./1854., 1-4

Kazneni predmeti za vrijeme izvanrednog stanja 1852./1853., 1

Spisi Carskog i kraljevskog suda Pečuh, 1-1

Zapljenjena prepiska (predmet Somogyi), 1

Spisi Glavnog pobočništva Carskog i kraljevskog glavnog zapovjedništva za Mađarsku, 1861.-1865., 3-1

Spisi III. vrhovnog vojnog zapovjedništva (Zimski vojni pohod), Pravosudna sekcija 1848./1849., 5-1

Spisi III. vrhovnog vojnog zapovjedništva, Pravosudna sekcija 1849.-1851., 22-4

Spisi III. vrhovnog vojnog zapovjedništva, Pravosudna sekcija 1852.-1856., 20-18

Spisi carskih kraljevskih izvanrednih ratnih sudova u Mađarskoj, 54-32

Mađarski istražni predmeti VII. zbora 1848./1849., 10

Mađarski istražni predmeti XII. zbora 1848.-1852., 3

Mađarski istražni predmeti XIII. zbora 1848.-1850., 3

2. Ratni povijesni i istražni predmeti djelomično sređeni prema predmetnim skupinama, djelomično prema događajima 1848./1849., 30-18

3. Bivši tajni spisi 1848./1849.

Istražni i predmeti ratnih sudova o mađarskim vođama ustanka 1848./1849., 1

Popis svih osoba osumnjičenih za sudjelovanje u mađarskoj revoluciji pred Ratnim sudom u Pešti 1848./1849., 1

Istražni predmet protiv Libényia i suboraca, 17

Spisi mađarskog ministarstva rata, 4

B. Predaju se i

4. Spisi ustaničkih vojski Görgey, Klapka, Vetter, Perczel, Vécsey, Mészáros 1848./49., 182-187 i 189, 7

5. Spisi ustaničkih vojski u Erdelju Bem. 1849., 188 (ratni spisi sekcija I. referat 3.), 1

6. Spisi mađarske tjelesne garde

7. Mađarski generalat (spisi palatina) 1741.-1748. (broj 12, 26, 39, 51, 52, 63, 80, 86, 87), 9

8. Mađarska insurekcija *omot/fascikl* 588, 640, 765, 794, 1819 II. do IV., 1820 VII do XIII., 14

9. Registar broj 102, omot 813, broj 81-88 i registar broj 102, omot 914, broj 88-91. – prijepis.

10. Temeljem povjerljivog spisa broj 4724 od 2. listopada 1893. o ratnom gradivu, iz registrature bivšeg Zapovjedništva zbora u Budimpešti (pečat „Generalkommando Ofen”/Generalkomanda Budim/Glavno zapovjedništvo Budim) preuzeto gradivo, ukoliko se radi o mađarskoj provenijenciji.

C. Kvalifikacijske liste, matični listovi i molbe za pohvale živućih mađarskih državljana bit će predani temeljem popisa, u kojima će mađarska strana potvrditi da je riječ o mađarskim državljanima; molbe za pohvale – izradit će se prijepisi. Isto tako predat će se osobna dokumentacija (periodične ocjene, namještenja/imenovanja, matični listovi, molbe za pohvalu, premještaji/rasporedi) u prošire-

nju ranije navedenih odredbi: ako je riječ o umrlim mađarskim državljanima i ako se zapisi odnose na njih – izradit će se prijepisi ili izvodi.

- D. Iz ukupnog fonda Ratnih spisa do 1914. i ostalih arhivskih fondova i zbirki do 1914. godine, predat će se svi zapisi neosporno mađarske provenijencije, odnosno gradivo koje je nastalo na teritoriju današnje Mađarske, npr. mađarski palatin, nacrti njegovih dopisa, čistopisi dopisa upućeni palatinu, ali ne i palatinski čistopisi poslani bečkim nadleštvmima. Za osobe koje u mađarskoj povijesti nisu bitne, odnosno predstavljaju općenito povijesne osobe, predat će se ono gradivo koje se tiče njihove djelatnosti kao upravitelja zemaljske uprave.
- E. U okviru Ratnih spisa Carske i kraljevske vojske tijekom rata 1848./49., za gradivo koje se ne može predati Mađarskoj temeljem bečke provenijencije i ostalih ugovorenih obveza Austrije, određeno je da se proširenjem tumačenja čl. X. općih odredbi, mađarskomu kraljevskom ratnomu arhivu iz navedenog gradiva bez vremenskog ograničenja posudi do 50 omota gradiva uz obvezu da se isti na austrijski hitan i opravdan zahtjev odmah vrate (u potpunosti ili djelomično).
- Isti postupak odnosi se i na zemljovide iz razdoblja 1848./49.
- F. Pod istim uvjetima kao pod E, posudit će se i predmet Bocskay 1604.
- G. Kako bi se mađarskomu kraljevskom ratnomu arhivu pružila prilika osnivanja arhiva svjetskog rata, Austrija će s obzirom na Ratne spise svjetskog rata (vrhovno vojno zapovjedništvo, zapovjedništva vojski, zborova, divizija i brigada), pojam „duplikat” tumačiti u njegovom najširem značenju; što znači da će se kao duplikati za predaju, smatrati izrađeni dvostruki primjerci s pripadajućim raznim napomenama, preslikama, priložima, oznakama poslanih brzojava (*Hughes*), obavijesti istog sadržaja upućene većemu broju nadređenih i ravnopravnih osoba te analogni nacrti operacija i sl. Te odredbe odnose se i na službene evidencije i obavijesna pomagala izrađena u bivšem carskom i kraljevskom ratnom arhivu. Od položajnih nacrti i ratnog rasporeda bivšeg vrhovnog zapovjedništva, postojeći drugi primjerak ostat će u Beču na uporabi austrijskomu ratnomu arhivu i mađarskoj delegaciji, dok će se treći primjerak predložiti za predaju Mađarskoj.
- H. U ostalim arhivskim fondovima i zbirkama duplikati zapisa i pojedinačnih tiskovina predat će se u jednom primjerku Mađarskoj, pri čemu transkripcija nema vrijednost duplikata.
- I. Gradivo koje ne pripada mađarskoj provenijenciji, ali je pisano na mađarskom jeziku, predat će se Mađarskoj uz izradu prijepisa ili izvoda na njemačkom jeziku.
- J. Gradivo koje se odnosi na mađarske stjegove, grbove i simbole i na ustrojavanje mađarske nacionalne vojske predat će se Mađarskoj temeljem izrade izvoda iz istih.

- K. Gradivo bivše vojne kancelarije, ureda glavnog stožera, vojnih odgojnih i obrazovnih ustanova i arhiva ratne mornarice, kao i arhivski fondovi analogne vrste (primjena čl. XIV. u korist Mađarske): elaborati o kretanjima glavnog stožera, vojnim i ratnim vježbama i sl., predat će se Mađarskoj ako su se prije 1918. odvijali na njezinom današnjem teritoriju. O izradi prijepisa ili izvoda postići će se dogovori. Planovi tvrđava, željeznica i tehničkih postrojenja predat će se samo u slučaju ako se nalaze na današnjem mađarskom teritoriju.
- L. Mađarskomu ratnomu arhivu predat će se i gradivo mađarskih pukovnija koje je pohranjeno u Ratnom arhivu u Beču.
- M. Čl. XIII. ne odnosi se na gradivo Svjetskog rata; gradivo te vrste koje se nalaze u Mađarskoj tamo i ostaje. Kod predaje duplikata vrijedi obveza uzajamnosti.
- N. Mađarskoj će se radi predaje gradiva od osobite važnosti za njezinu povijest, predati 50 unikata (*Unica*), od toga 20 muzejske vrijednosti, uz uvjet izrade preslika.
- O. Knjižnica i kartografska zbirka

Kako bi se Kraljevini Mađarskoj pomoglo u osnivanju vojne znanstvene knjižnice i kartografske zbirke u okviru mađarskog kraljevskog ratnog arhiva, Mađarskoj će se predati:

1. Iz knjižnice austrijskog ratnog arhiva:

- a) bez naknade: djela sadržana u prilogu A, s povijesnog stajališta *patrimoine intellectuel* mađarskog kraljevskog ratnog arhiva;
- b) uz financijsku naknadu Mađarske: zemljovidi sadržani u prilogu D.

Mađarska kraljevska vlada obvezuje se na predaju djela iz carskih i kraljevskih vojnih knjižnica u njezinom vlasništvu, koja se smatraju *patrimoine intellectuel* Republike Austrije, a ne nalaze se u knjižnici odnosno kartografskoj zbirci austrijskog ratnog arhiva.

Izvori

Mađarski državni arhiv:

Magyar Országos Levéltár (MOL). Egykorú nyomtatvány, Y 4 1926-6.

Literatura

Tiskani članci u časopisima

Ress, I. Die Ungarische Archivdelegation in Wien als eine Institution zur Lösung von grenzüberschreitenden Archivproblemen. *Scrinium. Zeitschrift des Verbandes österreichischer Archivare*. 36-37(1987), str. 264-272.

Članci u elektroničkom obliku

Dr. Bailleu. Provenienzprinzip im Geheimen Staatsarchiv Berlin. Blätter für deutsche Landesgeschichte. Korrespondenzblatt des Gesamtvereins der Deutschen Geschichts- und Altertumsvereine – Mittler, 10-11(1902), str. 193-195. URL: http://periodika.digitale-sammlungen.de/bdlg/Blatt_bsb00000216,00000.html (27.03.2015.)

Nagy, J. Arhivski ugovori I-III. Vjesnik Kr. državnog arhiva u Zagrebu, 1(1925), str. 1-16. http://nfo.arcanum.hu/vjesnik/a090929.htm?v=pdf&a=pdfdata&id=AV_II_01_1925&pg=0&l=hun (30.06.2015.)

Sirotković, H. O nastanku, organizaciji, državnopravnim pitanjima i sukcesiji Države SHS. Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 26(1993), str. 199-208. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=76928 (27.03.2015.)

Knjige u elektroničkom obliku

Huguenin-Bergemat, Y. Kulturgüter bei Staatensukzession: die internationalen Verträge

Österreichs nach dem Zerfall der österreichisch-ungarischen Monarchie im Spiegel des aktuellen Völkerrechts. Berlin; New York : Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 2010. Str. 166-190. URL: <https://books.google.hr/books?id=gAPWVFEQx0C&printsec=frontcover&dq=inauthor:%22Yves+HugueninBergemat%22&hl=hr&sa=X&ei=viUVVdeeL42saffLgMgD&ved=0CBsQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false> (27.03.2015.)

Natuknice iz leksikona i enciklopedija u elektroničkom obliku

Kienböck, Viktor, austrijski političar i odvjetnik (Beč, 18. siječanj 1873. – Beč, 23. studeni 1856.). Kienböck, Viktor. *Neue Deutsche Biographie*, Band 11. Berlin : Duncker & Humblot, 1977. Str. 583 f. URL: <http://www.deutschebiographie.de/pnd129085804.html> (27.03.2015.)

Thallóczy, Lajos. *Opća i nacionalna enciklopedija*. Svezak 19. Zagreb : Proleksis d.o.o.; -Večernji list d.d. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/48756/> (27.04.2015.); *Hrvatska enciklopedija*. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/48756/> (27.03.2015.)

Pojmovi traženi u elektroničkim izvorima

Außer Dienst. URL: <http://www.duden.de/rechtschreibung/ausscheiden> (27.03.2015.); URL: http://de.wikipedia.org/wiki/Au%C3%9Fer_Dienst (27.03.2015.)

Burgenland. URL: <http://www.burgenland.at/land-politik-verwaltung/land/geschichte/> (27.03.2015.)

Fontes historiae Hungaricae aevi recentionis. URL: http://docupedia.de/zg/Ungarn_-_Zeitgeschichte_als_moderne_Revolutionsgeschichte (27.03.2015.)

Gemeinsame Angelegenheiten der österreichischer Monarchie. URL: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1867&page=430&size=45> (27.03.2015.)

Österreichisch-ungarischer Ausgleich. URL: http://austria-forum.org/af/AEIOU/Ausgleich,_oesterreichisch-ungarischer (27.03.2015.)

patrimoine intellectuel. URL: <http://www.linguee.de/franzoesisch-deutsch/uebersetzung/patrimoine+intellectuel.html> (27.03.2015.)

Prijedlog odluke o pokretanju postupka za sklapanje Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Austrijske savezne vlade o osnivanju Stalnog hrvatskog arhivskog izaslanstva u Beču. URL: https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//77_07.pdf (01.07.2015.);

Quellen zur neuzeitlichen Geschichte Ungarns. URL: http://docupedia.de/zg/Ungarn_-_Zeitgeschichte_als_moderne_Revolutionsgeschichte (27.03.2015.)

Sporazum o pitanjima sukcesije bivše SFRJ. URL: http://www.arhivyyu.gov.rs/active/srlatin/home/glavna_navigacija/saradnja/sporazum_o_sukcesiji.html (01.07.2015.)

Staatsvertrag von Saint-Germain-en-Laye vom 10. September 1919. URL: <http://alex.onb.ac.at/cgiccontent/alex?apm=0&aid=sgb&datum=19200004&seite=00000995&zooom=2> (27.03.2015.)

Szterényi, József, báró, Stern. URL: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC14240/15306.htm> (27.03.2015.)

Thallóczy, Lajos. Lajos Thallóczy, der Historiker und Politiker. Sarajevo-Budapest : Dževad Juzbašić, Imre Ress, 2010. URL: http://www.history.mta.hu/kiadvanyok/konyvsorozatok/egyeb/thalloszy_historiker_und_politiker.html (27.03.2015.)

Ungarische Archivdelegation. URL: <http://www.oesta.gv.at/site/4933/default.aspx> ; URL: http://www.oesta.gv.at/site/cob__46365/currentpage__0/6645/default.aspx (27.03.2015.)

Versailler Vertrag. URL: <http://www.versailer-vertrag.de/trianon/index.htm>

Zakon o potvrđivanju Ugovora o pitanjima sukcesije. Međunarodni ugovori 2/2004. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/medunarodni/> (01.07.2015.)

Summary

TREATY ON ARCHIVES BETWEEN THE AUSTRIAN REPUBLIC AND THE KINGDOM OF HUNGARY FROM THE 28TH OF MAY 1926

After the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy at the end of World War I in 1918 and as part of the Paris Peace Negotiations in the 1919-1920 period, the foundations for the settlement of the issue of the ex-Monarchy's archival materials administration were set out. Within the negotiations in Trianon in 1920, the Kingdom of Hungary set certain requirements in relation to the archival materials in the central and concurrent (Austro-Hungarian) jurisdiction of the Monarchy that were stored in the Austrian state archival institutions, which initiated the consequent years-long negotiations between Hungary and Austria. The negotiations ended on the 28th of May 1926 with the signing of the *Treaty on Archives*, which represented a certain compromise between the Hungarian request for the division of ownership over the said materials and the Austrian rejection of it. Based on the principle of provenance and the agreements on the joint administration of the archival materials created through the activities of the central institutions, whose jurisdiction in the period from 1526 to 1918 covered Hungary as well and the concurrent Austro-Hungarian jurisdiction (1867-1918), an agreement was made pertaining to the joint care of the said archival funds and collections (*kulturell-gemeinsames Eigentum*). It emanated from the Hungarian side within the activities of the permanent Hungarian Archival Delegation, which began its work on January 1st 1927.

Keywords: *The Treaty on Archives from the 26th of May 1926, the Austrian Republic, the Kingdom of Hungary, the Hungarian Archival Delegation, patrimoine intellectuel, the principle of provenance*